

Daniele Stasi
Prof.zw.Uniwersytetu w Foggi
Daniele.stasi@unifg.it

Recenzja

Foggia, 17-XI-2024

Temat poruszony przez Autorkę, mianowicie „Przemiany polityczne w San Marino w drugiej połowie XX wieku i w na początku XXI wieku” stanowi ciekawą analizę wydarzeń historyczno-politycznych Republiki San Marino od czasów najdawniejszych wyszczególniając zwłaszcza obecne. Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów poświęconych zarówno dziejom najmniejszej Republiki w Europie (oraz drugiej najmniejszej na świecie) jak i też procesowi kształtowania się instytucji tego kraju na podstawie zmian politycznych zachodzących w szczególności w historii najnowszej. Ponadto rozprawa zawiera też załączniki o charakterze wieloaspektowym, które streszczają uwagi o aspektach politycznych, wyborczych, kulturowych „ziemi wolności”. Te załączniki również dobitnie obrazują niektóre społeczne konteksty owej Republiki.

San Marino, którego populacja mieszkańców liczy obecnie około trzydzieści trzy tysiące osób, jest enklawą środkowej części Włoch, której historia wiąże się równoległe z historią Italii. Ciekawe założenie geograficzne i polityczne tego państwa, które nadal nie jest członkiem Unii Europejskiej, zostało przeanalizowane w perspektywie historycznej przez Autorkę rozprawy.

Autorka wybitnie wskazuje, również w określeniu tytułów niektórych podrozdziałów, silną relację pomiędzy historią Italii jak i tej małej Republiki. Tak jest na przykład w rozdziale pierwszym, w przypadku czwartego podrozdziału, który nosi tytuł „San Marino w okresie wojen Gwelfów z Gibelinami” oraz podrozdziału ósmego, „Czasy Napoleona i Garibaldiego”. Tu jak i w innym kontekstach zarysowanych przez Autorkę fakty i, można by rzec, słowa odnoszą się wyraźnie do niektórych włoskich wydarzeń i postaci historycznych. Oprócz tego głównego elementu analiz przedstawianych przez Autorkę, *leitmotivem* całej rozprawy jest pod wieloma względami określenie i podkreślenie ducha wolności tego państwa.

Druga część rozprawy poświęcona jest procesowi uzyskania przez San Marino statusu aktora międzynarodowego scenariusza politycznego w celu nie tylko zabezpieczenia własnych granic i suwerenności, ale też zapewnienia godnego losu i praw własnych emigrantów w innych państwach. Autorka podkreśla rozszerzenie perspektywy międzynarodowej San Marino i jednocześnie, w szczególności w latach po drugiej wojnie światowej, zwróci swoją uwagę na

podobieństwa i dysonanse pomiędzy historią polityczną Italii, a w szczególności hegemonię partii chadeckiej we Włoszech, a historię polityczną Republiki. Pomimo tego, iż relacja z Włochami w gruncie rzeczy reprezentuje *alfa i omega* polityki zagranicznej San Marino, rozbudowanie prawa międzynarodowego oraz współpracy na poziomie Europy z innymi partnerami państwowymi wzmacnia rolę Republiki charakteryzującą się kultem własnej autonomii i wolności.

Skrypt odpowiada wymogom rozprawy doktorskiej. Sformułowania autorki są należycie udowodnione i wyraźnie przedstawione. Niektóre części rozprawy zaś wskazują na niedokładną znajomość Autorki historii Italii jak również międzynarodowego kontekstu politycznego. Na stronie siedemdziesiątej drugiej na przykład, Autorka pisze, że: „We Włoszech było to czas propagowanego przez chadeka Aldo Moro tzw. "historycznego kompromisu" i "narodowej solidarności" (...)”. Hasło „*compromesso storico*” natomiast nie zostało ani wymyślone ani propagowane przez Aldo Moro tylko przez Enrica Berlinguera. Partia rządząca we Włoszech, to znaczy *Democrazia cristiana* chłodno przyjęła projekt wymyślony przez lidera włoskiej partii komunistycznej dotyczący zbliżania komunistów do strefy władzy wykonawczej w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku. W dodatku, poza pokonaniem stosunków międzynarodowych „monogamicznych” z Włochami Autorka nie zwraca, z wyjątkiem relacji z Watykanem, dostatecznej uwagi na relację San Marino z innymi państwami starego kontynentu.

Ze strony źródeł bibliograficznych Autorka zaprezentowała i przeanalizowała znaczące akty prawne, aczkolwiek przedstawione pozycje bibliograficzne jak na rozprawę doktorską są w ograniczonej liczbie i w niektórych przypadkach nie mają dokładnie czystego waloru naukowego.

W zakończeniu można uważać, że obserwacje Autorki i w sumie struktura oraz forma rozprawy pozwalają na pozytywną ocenę tekstu. Dopuszczam więc doktorantkę do dalszego etapu doktorskiego.

Prof. Daniele Stasi